

УДК 65.01.005; DOI: 10.31388/2519-884X-2019-39-44-50

*Танклевська Н.С., д.е.н., професор,
завідувач кафедри економіки та фінансів,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
Зайцева О.І., к.е.н., доцент,
професор кафедри менеджменту, маркетингу і туризму
Херсонського національного технічного університету*

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ В УМОВАХ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Анотація. Обґрунтовано необхідність формування міждисциплінарної концепції управління інвестиційною привабливістю підприємства в умовах четвертої промислової революції. Наголошено, що четверта промислова революція за масштабом та рівнем складності докорінно змінює підходи до ведення бізнесу і пошуку джерел фінансування. Представлено хронологію промислових революцій і соціально-економічні та історичні наслідки від них. Доведено, що екосистеми змінили роль капіталу в процесі нарощування бізнесу в умовах четвертої промислової революції. Визначено групи факторів впливу «Індустрії 4.0» на інвестиційну привабливість підприємства. Представлено авторську інтерпретацію видів інвестиційної привабливості.

Ключові слова: управління, міждисциплінарна концепція, інвестиційна привабливість, четверта промислова революція, «Індустрія 4.0».

JEL code classification: P45, L16.

*Tanklevska N.S., Doctor of Economics, Professor,
head of Economics and finance department,
Kherson state agrarian university
Zaitseva O.I., Ph.D., Ass. Prof.,
Professor of Management, marketing and tourism department
Kherson national technical university*

INVESTMENT ATTRACTIVE MANAGEMENT IN THE CONDITIONS OF THE FOURTH INDUSTRIAL REVOLUTION

Abstract. The necessity of forming an interdisciplinary concept of managing the investment attractiveness of an enterprise in the conditions of the fourth industrial revolution, the scientific and cognitive status of which is still at the stage of formation, is substantiated. It is emphasized that the fourth industrial revolution in scale and complexity is fundamentally changing the approaches to doing business and finding sources of financing. The chronology of the industrial revolutions and the socio-economic and historical consequences of them are presented. It has been proven that ecosystems have changed the role of capital in the process of business growth in the context of the fourth industrial revolution, which is becoming more powerful, influential and historically significant, with a deeper need to rethink the economic, social and political system and to build a humane human-centric model of reaction to change, would help mitigate revolutionary upheavals. The groups of factors of influence of Industry 4.0 on the investment attractiveness of the enterprise are identified. The author's interpretation of the types of investment attractiveness is presented. Emphasis is placed on the fact that awareness of the challenges of the digital economy is only the first step for modern executives and business owners, and the next is to increase the potential of investment attractiveness to meet these challenges.

Keywords: management, interdisciplinary concept, investment attractiveness, fourth industrial revolution, Industry 4.0.

Постановка проблеми. В умовах інтелектуалізації економіки, світового насиченого ринку, інтеграції технологій, глобальної цифровізації та інших наслідків четвертої промислової революції відбувається переосмислення ділової підприємницької культури, що потребує відповідної трансформації науково-практичних підходів до ефективного вкладення коштів у розвиток бізнесу.

На сьогодні багато підприємств знаходяться в жорсткій конкуренції за джерела капіталу, тому, щоб бути максимально інвестиційно привабливими, вони повинні відповідати певним критеріям:

- вести прозору виробничо-комерційну діяльність, мати високий позитивний імідж та низькі репутаційні ризики;
- бути фінансово стійкими, платоспроможними, мати високий рівень інноваційної активності;
- бути конкурентоспроможними на займаних ринках, мати можливість освоєння нових;
- мати високий рівень стратегічного потенціалу підприємства, виробничі потужності по збільшенню випуску продукції, розширення асортиментного портфелю та перспективи диверсифікації;
- мати висококваліфікований персонал, професійні менеджерську, маркетингову та IT- команди.

Означені умови висувають нові вимоги до управління інвестиційною привабливістю підприємств, що потребує відповідного науково-методичного забезпечення та практичного інструментарію, опанування якими ще відбувається досить повільно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багатоаспектна проблематика питань управління інвестиційною привабливістю знайшла широке відображення у наукових дослідженнях багатьох вчених-економістів. Переконаливим є науково-методичний підхід Н.Ю. Брюховецької до оцінювання інвестиційної привабливості підприємства і визначення недоліків та спірних моментів у деяких існуючих методик [1, с. 110], В.С. Марцин з упевненістю наголошує на необхідності формування механізму регулювання інвес-

тиційною діяльністю в період глобалізації [2, с. 8], І.В. Багрова зацентувала увагу на необхідності вдосконалення математичного апарату оцінювання ризику та ефективності інвестиційного проекту і запропонувала економічний механізм забезпечення надійності інвестиційних проектів [3, с. 29], О.М. Тридід сформував напрями розроблення стратегії інвестиційної привабливості підприємства [4, с. 92-99; 5, с. 79-86].

Така увага до означених економічних категорій обумовлена зростаючою потребою у формуванні міждисциплінарної концепції управління інвестиційною привабливістю підприємства, науково-пізнавальний статус якої ще знаходиться на стадії становлення.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування необхідності формування міждисциплінарної концепції управління інвестиційною привабливістю підприємства в умовах четвертої промислової революції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Четверта промислова революція за абсолютно незаним досі масштабом та рівнем складності докорінно змінює підходи до ведення бізнесу, вибудовування суспільних комунікацій, пошуку джерел фінансування креативних ідей, стартапів та інноваційних продуктів. Спостерігаються глибинні системні зміни у промислових та інформаційних сферах, з'являються дизрупції, загострюється економічна, знаннева та соціальна нерівність, руйнуються усталені системи виробництва, споживання та логістики. Технологічні впливи є настільки потужними, що роблять наше недалеке майбутнє одночасно і дуже перспективним, і сповненим найсильніших економічних, соціальних та гуманітарних загроз.

Промислові революції знаменують важливий поворотний момент в історії, коли нові технології призводили до глибинних трансформацій в економічних системах та соціальних структурах.

Перший докорінний злам суспільного устрою і способу життя людства настав з переходом від збирання до землеробства і подальшого приручення й одомашнення тварин, внаслідок цього, аграрна революція

уможливила виробництво, перевезення і транспортне сполучення, а в подальшому це призвело до розвитку процесів урбанізації.

Після аграрної відбулося кілька промислових революцій, перша з яких викликана початком механічного виробництва, винаходом парового двигуна і появою залізничних шляхів. Передове англійське суспільство перейшло від статичного традиційного до дієвого ринкового з активним підприємницьким класом, вихованим в традиціях протестантської трудової етики і ліберальною політичною системою, в якій держава не пригнічувала економічну активність.

Поява електрики спричинила другу промислову революцію і людство вступило в смугу стрімкого розвитку конвеєрів та масового виробництва. І перетворення провідних країн Європи в гігантські фабрики викликало значні зміни в складі населення, з'явилися нові класи і соціальні групи, відбулися серйозні зміни в політичному устрої і у духовному житті суспільства.

Третю промислову революцію називають «комп'ютерною» або «цифровою», оскільки її рушійними силами стали розвиток напівпровідникових матеріалів, використання великих електронно-обчислювальних машин, поява персональних комп'ютерів та мережі Інтернет.

Враховуючи наукові осмислення перших трьох промислових революцій, людство опинилося на початку четвертої, яка розпочалася внаслідок розвитку сенсорних приладів, цифрових технологій, набагато більш поширеного та швидкісного Інтернету, появи «розумних», здатних до самонавчання машин і штучного інтелекту, а також великих людських пізнавальних можливостей. Важливі наукові відкриття синхронно виникають у різних галузях, вони інтегруються і поширюються набагато швидше й масштабніше, ніж у попередніх революціях, котрі в окремих частинах світу ще розгортаються неоднаково внаслідок знаходження окремих територій та країн у різних технологічних укладах.

Тому четверта промислова революція стає більш могутньою, впливовою та історично значущою, ніж три попередні, з більш гли-

бинною потребою переосмислення економічної, соціальної та політичної системи і виховою гуманної людиноцентричної моделі реакції на зміни, яка б дозволила пом'якшувати революційні потрясіння [6, с. 79-86].

Хронологія промислових революцій і соціально-економічні та історичні наслідки від них представлено в таблиці 1.

Масштаби і розмах змін пояснюють, чому сьогодні настільки гостро відчувається брак фінансово-економічної стабільності. Темпи розвитку й поширення інновацій зараз стрімкіші ніж будь коли. Галузі незабаром стануть великими екосистемами і зруйнують традиційну модель бізнесу з її зрозумілими горизонтами. Таку тенденцію ілюструє стрімке зростання онлайн-магазинів, новинних порталів, streaming-сервісів та платформ інтернет-бронювання. Мережеві бренди тепер інтегрують свою діяльність не тільки з ланцюжком власних фірмових магазинів, але й з платформами Amazon, AliExpress, Prom.ua. Apple Pay та інші подібні платформи входять в конкурентний набір для фінансових інститутів, Tencent і Alibaba розширюють свої екосистеми. Тепер це – платформні корпорації, які пов'язують традиційні та цифрові компанії і їх контактні аудиторії в страхуванні, охороні здоров'я, нерухомості та інших галузях з великою перевагою об'єднання мільйонів клієнтів в цих галузях. Неймовірні бізнес-моделі стають реальністю: Facebook – основний медіаплеєр, Uber і Airbnb продають по всьому світу послуги з перевезення і гостювання. Причому власник найпопулярнішого в світі засобу масової інформації Facebook не створює власного контенту, Uber – сама розгалужена структура таксі не має у власності автомобілів, а Airbnb не володіє номерним фондом і не має власної нерухомості. Такі легко керовані завдяки смартфонам екосистеми поєднують людей, ресурси й різні дані та створюють абсолютно нові способи продажу і споживання, гармонізуючи пропозицію та попит. Ці платформи дозволяють досягати неймовірних результативних комбінацій в бізнесі, за прогнозами експертів їх дохід становить 60 трильйонів доларів США до 2025 року, що більше 30%

загальносвітових теперішніх корпоративних доходів і ці тенденції прискорюються.

Таблиця 1

Соціально-економічні та історичні наслідки промислових революцій

Промислова революція	Наслідки
1	2
Аграрна (перша промислова) революція	Перший докорінний злам суспільного устрою і способу життя людства, аграрна революція уможливила виробництво, перевезення і транспортне сполучення та подальший розвиток процесів урбанізації
Друга промислова революція	Початок механічного виробництва, винахід парового двигуна, поява залізничних шляхів. Передове англійське суспільство перейшло від статичного традиційного до дієвого ринкового з активним підприємницьким класом, вихованим в традиціях протестантської трудової етики і ліберальною політичною системою, в якій держава не пригнічувала економічну активність
Третя промислова революція	«Комп'ютерна» або «цифрова» революція, її рушійними силами стали розвиток напівпровідникових матеріалів, використання великих електронно-обчислювальних машин, поява персональних комп'ютерів та мережі Інтернет
Четверта промислова революція	Розвитку сенсорних приладів, цифрових технологій, набагато більш поширений та швидкісний Інтернет, поява «розумних», здатних до самонавчання машин і штучного інтелекту, а також великих людських пізнавальних можливостей. Важливі наукові відкриття синхронно виникають у різних галузях, інтегруються і поширюються набагато швидше й масштабніше, ніж у попередніх революціях

Джерело: складено автором за даними [6-7]

Для подальшої ілюстрації окресленої проблематики можна також порівняти Детройт, як найбільший центр традиційної промисловості 1990 року із сучасною Кремнієвою долиною. Так, сукупна ринкова капіталізація трьох найбільших компаній у Детройті становила 36 мільярдів доларів США, а прибутки 250 мільярдів доларів США. Штат найманих працівників цих компаній становив 1,2 мільйони. Сьогоднішні три найбільші компанії Кремнієвої долини мають значно вищу ринкову капіталізацію – 1,09 трильйонів доларів США і приблизно такі ж самі доходи – 247 мільярдів доларів США, але в 10 разів меншу кількість найманих працівників – 137000 осіб [7].

На теперішній час створення одиниці капіталу вимагає суттєво меншої кількості залучених працівників, ніж 10-20 років тому. Це можливо, оскільки собівартість «цифрового бізнесу» ближчає до нуля. Таким чином, реалії «цифрового» часу полягають у тому, що нові компанії постачають «цифрові» товари та послуги, вартість зберігання, транспортування та відтворення яких практично дорівнює нулю. Очевидним стає те, що компанії, котрі працюють в галузі інноваційних технологій, потребують досить невеликих інвестицій для запуску та процвітання.

Означені екосистеми змінили роль капіталу в процесі нарощування бізнесу в умовах

четвертої промислової революції. Вони породили так звану «економіку на вимогу» або «економіку спільного споживання», яка порушує дискусійне питання: що є найбільш інвестиційно привабливим Інтернет-платформа, «цифровий бізнес» або базовий актив? Таким чином, в контексті порушеного питання, безсумнівною для сучасної економічної науки та практики стає необхідність формування міждисциплінарної концепції управління інвестиційною привабливістю підприємства в реаліях «Індустрії 4.0».

Необхідно зазначити, що у фахових наукових дослідженнях і дотепер не вироблений єдиний узагальнюючий підхід до визначення сутності поняття «інвестиційна привабливість», а також відсутні міждисциплінарні взаємозв'язки з категоріями конкурентоспроможності підприємства, його сталим розвитком і наслідками четвертої промислової революції.

Багатоваріантність у трактуванні інвестиційної привабливості підприємства і надалі ускладнює її діагностику, оскільки різне змістове наповнення сутності поняття зумовлює і різні підходи до її оцінювання та ідентифікації. Однак, усі вчені-економісти доходять до згоди, що інвестиційна привабливість підприємства – це його інтегральна характеристика як об'єкта майбутнього інвестування з позиції перспектив розвитку, ефективності використання ресурсів і активів, їхньої ліквідності, стану платоспроможності, фінансової стійкості. Також доцільно враховувати низку неформалізованих показників, прикладом таких можуть слугувати економіко-географічне положення, галузева належність, інтелектуальний капітал підприємства, лояльність клієнтів, вартість бренда і пізнаванність на ринку, унікальні конкурентні переваги, стадія життєвого циклу підприємства, інноваційність бізнес-процесів, вагомими нематеріальні активи та інші.

Необхідно зазначити, що в умовах четвертої промислової революції на інвестиційну привабливість впливають фактори загальної дії та фактори регіональної (територіальної) дії.

До факторів загальної дії належать:

1) соціально-економічні (загальний розвиток країни та галузей економіки, стан фінансово-кредитної системи, функціонування та прозорість фондового ринку, рівень інфляції, податкова політика);

2) політико-правові (політична ситуація у країні, нормативно-правова база в галузі інвестування);

3) інформаційні (відкритість інформаційних джерел, загальнодержавні процеси цифровізації).

До факторів регіональної (територіальної) дії належать:

1) галузева регіональна структура;

2) розвиток комерційної та дорожньо-транспортної інфраструктури;

3) наявність інвестиційних атракторів (те, що приваблює в регіоні: курортно-рекреаційні ресурси, історичні пам'ятки, локальне ексклюзивне виробництво, традиційні фестивалі та інше);

4) прозорі інформаційні комунікації;

5) наявність ресурсів усіх видів ресурсів (матеріальних, фінансових, інформаційних та інших);

6) сукупний регіональний людський капітал;

7) інвестиційна політика регіону;

8) привабливість регіонального ринку для іноземних інвесторів;

9) рівень діджиталізації соціальних та економічних процесів в регіоні;

10) екологічний стан.

Як вже було зазначено вище інвестиційну привабливість підприємства доцільно розглядати як інтегральну характеристику, яка дає унікальні конкурентні переваги у боротьбі за інвестиційні ресурси на засадах узгодження інтересів власників та інвесторів. Вона багаторівнева і базується на декількох щаблях, а саме рівнях держави, регіону, виду економічної діяльності (галузі) та безпосередньо самого підприємства.

Враховуючи напрацювання попередніх дослідників та авторську інтерпретацію, види інвестиційної привабливості представлені в таблиці 2.

Таблиця 2

Види інвестиційної привабливості

Критерії	Види
1	2
За рівнями оцінювання інвестиційної привабливості	<ul style="list-style-type: none"> – Інвестиційна привабливість макrorівня (державна інвестиційна привабливість, регіональна інвестиційна привабливість, галузева інвестиційна привабливість); – Інвестиційна привабливість мікрорівня (інвестиційна привабливість сфери діяльності об'єкта інвестування, підприємства, проекту, стартапу)
За факторами формування інвестиційної привабливості	<ul style="list-style-type: none"> – Абсолютна (інвестиційна привабливість, за якої між об'єктом інвестування та інвестором не існує ніяких перешкод); – Відносна (інвестиційна привабливість, за якої між об'єктом інвестування та інвестором існують певні групи або бар'єри перешкод)
За періодом оцінювання	<ul style="list-style-type: none"> – Перспективна (інвестиційна привабливість підприємства можлива в майбутніх короткострокових або стратегічних періодах); – Поточна (інвестиційна привабливість на даний момент часу (період оцінювання)); – Потенційна (передбачає оцінювання з метою прогнозування інвестиційної привабливості на майбутнє за умов нарощення інвестиційного потенціалу)
За специфікою галузі	<ul style="list-style-type: none"> – Інвестиційна привабливість виробничих підприємств; – Інвестиційна привабливість підприємств невиробничої сфери (сфери послуг); – Інвестиційна привабливість підприємств «цифрового бізнесу»

Джерело: складено автором за даними [8]

Висновки. Резюмуючи, слід наголосити, що системний моніторинг, аналізування та управління інвестиційною привабливістю дозволить ще й виявити недоліки у комерційно-виробничій діяльності підприємства та усунути їх, а також розробити ефективну інвестиційну політику і у подальшому сприяти реалізації стратегії інвестиційної привабливості підприємства в середовищі «Індустрії 4.0».

Відтак, можна впевнено стверджувати, що найбільшої вигоди від четвертої промис-

лової революції отримують ті учасники ринку, хто забезпечує інтелектуальний та фізичний капітали і це винахідники, розробники, технологи «Інтернету речей», підприємства «цифрового бізнесу», інвестори, а також акціонери так званих «екосистем». Усвідомлення викликів цифрової економіки – перший крок для сучасних лідерів, наступним стає нарощення потенціалу інвестиційної привабливості з урахуванням цих викликів.

Список використаних джерел

1. Брюховецька Н.Ю. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства: визначення недоліків деяких існуючих методик / Н.Ю. Брюховецька, О.В. Хасанова // *Економіка промисловості*. – 2009. – № 1(44). – С. 110-117.
2. Марцин В.С. Інноваційно-інвестиційна діяльність та шляхи її розвитку в період глобалізації / В.С. Марцин // *Проблеми науки*. – 2010. – № 2. – С. 8-14.
3. Багорова І.В. Економічний механізм забезпечення надійності інвестиційних проектів: методологічні засади та їх практичне застосування / І.В. Багорова, Т.С. Яковенко // *Вісник економічних наук України*. – 2009. – № 1(15). – С. 29-33.
4. Тридід О.М. Розробка інвестиційної стратегії підприємства як напрям забезпечення його інвестиційної привабливості / О.М. Тридід // *Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр.* – Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. – № 1(37). – С. 92-99.
5. 11. Тридід О.М. Методичний підхід до оцінювання інвестиційної привабливості підприємства / О.М. Тридід, К.В. Орехова // *Наука й економіка*. – 2009. – №3 (15), Т. 2. – С. 79-86.
6. Шваб Клаус. Четверта промислова революція. Формуючи четверту промислову революцію / пер. з англ. Наталії Якімчук та Ярослава Лебеденка. – Харків: видавництво Hemiro Ltd, 2019. – 416 с.
7. McCloskey, D. 2016. *Bourgeois Equality*. Chicago: University of Chicago Press. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.press.uchicago.edu/ucp/books/book/chicago/B/bo22655327.html>
8. Соболева Г.Г. Сутність управління інвестиційною привабливістю підприємства / Г.Г. Соболева // *Східна Європа: економіка, бізнес та управління: Зб.наук.пр.* – Дніпро: вид-во ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури». – Вип. 6 (17). – 2018 – С. 342-346.

Reference:

1. Briukhovetska, N.Iu., Khasanova, O.V. (2009) Otsinka investytsiinoi pryvablyvosti pidpriemstva: vyznachennia nedolikh deiakykh isnuichykh metodyk. *Ekonomika promyslovosti*, № 1(44), p. 110-117 [in Ukrainian].
2. Martsyn, V.S. (2010) Innovatsiino-investytsiina diialnist ta shliakhy yii rozvytku v period hlobalizatsii. *Problemy nauky*, № 2, p. 8-14 [in Ukrainian].
3. Bahrova, I.V., Yakovenko, T.S. (2009) Ekonomichniy mekhanizm zabezpechennia nadiinosti investytsiinykh proektiv: metodolohichni zasady ta yikh praktychne zastosuvannia. *Visnyk ekonomichnykh nauk Ukrainy*, № 1(15), p. 29-33 [in Ukrainian].
4. Trydid O.M. (2011) Rozrobka investytsiinoi stratehii pidpriemstva yak napriam zabezpechennia yoho investytsiinoi pryvablyvosti. *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva: Zb.nauk.pr.* Luhansk: vyd-vo SNU im. V. Dalia, № 1(37), p. 92-99 [in Ukrainian].
5. Trydid O.M., Oriekhova K.V. (2009) Metodychnyi pidkhid do otsiniuvannia investytsiinoi pryvablyvosti pidpriemstva. *Nauka y ekonomika*, №3 (15), T. 2, p. 79-86 [in Ukrainian].
6. Shvab Klaus (2019) Chetverta promyslova revoliutsiia. Formuiuchy chetvertu promyslovu revoliutsiiu [per. z anhl. Natalii Yakimchuk ta Yaroslava Lebedenka]. Kharkiv: vydavnytstvo Hemiro Ltd, 416 p. [in Ukrainian].
7. McCloskey, D. (2016) *Bourgeois Equality*. Chicago: University of Chicago Press. [Online]. Retrieved from: <https://www.press.uchicago.edu/ucp/books/book/chicago/B/bo22655327.html> [in English].
8. Soboleva, H.H. (2018) Sutnist upravlinnia investytsiinoiu pryvablyvisti pidpriemstva. *Skhidna yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia: Zb.nauk.pr.* Dnipro: vyd-vo DVNZ «Prydniprovska derzhavna akademiia budivnytstva ta arkhitektury», Vyp. 6 (17), p. 342-346 [in Ukrainian].